

Різні обличчя «м'якої» сили

Батіг та пряник. Чи можливе одне без другого в сучасній міжнародній політиці? «М'яка» сила – це альтернатива брязканню зброєю чи невід'ємна складова твердої силової політики? З того, що відбувається сьогодні, зокрема в Україні, зрозуміло одне: як будь-яка форма сили, вона може використовуватись і в добрих, і в злих цілях. І хоча «м'яку» силу можна застосувати й з підступними намірами, що призведе до руйнівних наслідків, вона все-таки відрізняється від сили «твердої», насамперед своїм арсеналом засобів...

Нині ключові світові гравці дуже активно спрямовують на простір спільного партнерства так звану м'яку силу. Водночас останнім часом у західних країнах є дуже актуальним та популярним обговорення реальної загрози застосування Росією такого тиску, який можна віднести до так званої м'якої сили, а також рецептів протистояння йому. Провідні фахівці в галузі міжнародних відносин із країн Балтії, Німеччини, Польщі, Грузії, України, Молдови та Росії проаналізували дію та наслідки такої невидимої зброї. Своє концептуальне бачення цього процесу та його оцінки викладено в дуже цікавій збірці «Різні обличчя «м'якої» сили: країни Балтії та Східної Європи між Росією та ЄС». Її презентація й дискусія відбулися 19 червня в Національному інституті стратегічних досліджень. Книжку видав латвійський Інститут міжнародних відносин, а сам захід організував Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна» спільно з латвійським Інститутом міжнародних відносин (LIIA).

Автори книжки особисто виклали своє бачення того, що нині відбувається на міжнародній арені. Зокрема, розповіли, як саме вони досліджували такі форми впливу

з боку ЄС та Росії, що можуть бути класифіковані як «м'які» – інформаційні, культурні, економічні, соціальні. Акцентували свою увагу на привабливості саме соціальних перетворень, які можуть справляти відповідний вплив, а не на інструменти політичного та військового тиску. Особливо цікаво було почути думку науковців та експертів щодо основних засобів і динаміки використання «м'якої» сили, векторів її застосування, порівняльні характеристики їх ефективності в ЄС та РФ. Зокрема, серед країн Східного партнерства ЄС дослідження фокусується на аналізі таких впливів на Україну, Молдову та Грузію. У книжці також ідеться про досвід країн Балтії, які, незважаючи на членство в Євросоюзі, залишаються простором взаємодії та конкуренції між ЄС і Росією як центрами міжнародного впливу. Втім, не менш серйозну увагу приділено українському питанню й практичним рекомендаціям, як Україні не зазнати втрат у цих тонких «іграх».

Том Росток із латвійського Інституту міжнародних відносин зауважив, що на пострадянському просторі значно змінився характер відносин країн із Росією.

– Латвія була змушена збільшити свій військовий бюджет, хоча ми невелика країна й не претендуємо на роль світового гравця, – зазначив пан Росток, пояснюючи, що, на

Добірка журналу **Віче**

«М'яка» сила (*soft power*) – це термін міжнародної політики, що має глибоке філософське коріння. Концепція застосування «м'якої» сили була розвинена у 90-ті роки минулого сторіччя професором Джексоном Наймом із Гарвардського університету. Її основами є культурні та політичні цінності, інститути, здатні приваблювати інших, «хотіти того, чого хочете ви». Приклади «м'якої» сили: політичні цінності й такі інститути, як демократичні вибори, багатопартійність, права людини, свобода, благодійність. Культурні цінності: музика, фільми, мова, література. Проведення європейських та світових спортивних змагань: олімпіад, чемпіонатів із популярних ігрових видів спорту. Споживчі переваги: *Coca-Cola*, горілка, ікра, джинси, інноваційна техніка і технології (*Microsoft*, *Apple*).

жаль, у сучасних реаліях «м'яку» силу важко відокремити від «твердої».

Німецький фахівець Кай-Олаф Ланг – автор розділів про «м'яку» силу ЄС та Німеччини, піддав певній критиці Брюссель, підкресливши, що останнім часом Європейський Союз доволі часто був нерішучим, зазігнував у своїх діях-відповідях щодо Росії.

– Складалося враження, що ЄС вагається, відіграє пасивну роль, – сказав експерт. – Але насправді проблема полягає в довірі. ЄС неохоче роздає обіцянки та дуже обережний у лібералізації візового режиму. Він справді не був щедрий стосовно східних партнерів. Особливо щодо економічної підтримки. Брюсселем обрано виважену формулу відносин, яка пов'язує заохочення з реформами та змінами у світогляді громадян країн Східного партнерства.

Тому «м'яка» сила від ЄС, на думку пана Ланга, – це насамперед дорога довгострокова інвестиція з непевними наслідками. Утім, він резюмував, що всі кандидати на вступ до ЄС у відповідь на свої євромрії спочатку чули від Старої Європи «ні!». Але це не завадило їм згодом опинитися в Євросоюзі.

Головний радник Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна» Леонід Поляков, який є автором розділу про Україну, розповів, що свою наукову розвідку намагався підкріпити статистикою. Зокрема, результати соціопитувань Центру Разумкова свідчать, як істотно змінився останнім

часом погляд українців на питання, який напрям зовнішньої політики є пріоритетним для нашої країни. Так, майже половина опитаних (47,7%) схиляються до того, що пріоритетною має бути євроінтеграція. Росії у цьому сенсі віддають перевагу лише 10% опитаних. Але ще цікавіші дані стосовно того, що подобається пересічним громадянам у ЄС та Росії, а що – ні. Зокрема, українцям подобаються в ЄС високий рівень соціального захисту, верховенство права, розвинена демократія, потужна фінансова підтримка та прозорість ведення бізнесу, технічний розвиток. Цього всього немає в Росії. Проте є те, що українцям не подобається: високий рівень корупції, «сіра» економіка, право на сфери впливу.

Послухавши українського колегу, викладач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Росії МДІМВ Якуб Корейба (ще один із авторів книжки) зробив досить провокативну заяву: мовляв, Україна має тільки один шлях протистояти застосуванню сили, зокрема пропаганди з боку Росії, – це спростувати все те, про що пишуть російські ЗМІ. На думку пана Корейби, поки що у їхніх репортажах про Україну дуже багато правди.

– У вас дві тисячі кілометрів кордону з Росією, тому ви маєте усвідомлювати, що Росія не лише зовнішній чинник, а й внутрішній! Вам треба змінитися, але при цьому переконати Росію в тому, що ви їй не загрожуєте. Україні

треба відтворити таку реальність, яка спростує всі російські негативні розповіді про неї та нейтралізує застосування «м'якої сили».

Представник Російської ради з міжнародних справ Єкатеріна Чіміріс підтримала колегу й порадила Україні не тільки реформуватися всередині, а й думати про свій позитивний імідж на міжнародній арені, згадавши про так звані вірусні ідеї. «У США є така ідея, яка дуже давно і дуже добре працює. Це звучить як «Америка – лідер у боротьбі проти світового зла». Україні треба знайти свою ідею, яка допоможе їй впливати на «м'яку» силу, – пояснила ще одна авторка книжки й додала, що, на її думку, процеси, які нині відбуваються в нашій країні, свідчать про те, що пошук триває.

Цікаво, що за кілька років до війни на Сході України багато російських експертів говорили про те, що Росія програє Заходу в застосуванні «м'якої» сили. А вже на той час було мало свідчень того, що вона працює. Однак усі побачили це зло, його руйнівні наслідки, що стали прологом і супутником застосування Кремлем реальної військової сили й озброєння проти України. Проведення Росією масштабної та жорсткої інформаційної війни стало викликом не тільки для України, а й для всього світу. Ефективно нейтралізувати проблему, судячи з усього, Захід намагається санкціями. Це теж «м'яка» сила.

Фото автора.

Олексій ПЕТРИК,
член Української асоціації письменників
художньо-соціальної літератури

Звернення до Шевченка

Батьку рідний, непохитний, мудрий і правдивий!
Знову ворог кличе орди, кличе юродивий.
Знову брехні розпускає, брудом людство кормить,
Знову серце України у приціли ловить.

Батьку рідний, непохитний, сильний і щасливий!
Вже сини твої зміцніли, гарні, несльозливий.
Ворог, наче очманілий, по кордонах бродить
І дітей твоїх козацьких вража куля косить.

Батьку рідний і всесвітній, світлий, невразливий!
Світ підняв за нас знамена, тліє ворог хтивий.
А у власній хаті злодій ще ночами ходить,
І останніми грошима нечисть хороводить.

Ти нас вчив, щоб ми сокиру добре наточили.
Батьку, наче все ми встигли і дітей навчили.
І стоять на смерть за ньеньку тисячі, мільйони,
Повростали в рідну землю хлопців батальйони.

І підступному злодію, що іде до згину,
Не здамо, не проміняєм рідну Україну!

м. Київ, 2015